

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch v základnej škole pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Cieľom tematickej inšpekcie bola kontrola stavu a úrovne vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch v základných školách (ZŠ) pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP). Tematické inšpekcie sa vykonali v **51** špeciálnych základných školách (ŠZŠ) pre žiakov s mentálnym postihnutím, čo predstavuje **21,89 %** z celkového počtu ZŠ pre žiakov so ŠVVP v SR. Súkromná bola **1** škola v Žilinskom kraji. V **46** školách bol vyučovací jazyk slovenský, v **2** maďarský, v **3** školách jazyk slovenský a maďarský. Súčasťou **9** škôl bol školský internát (vrátane súkromnej), v **31** školách pracoval školský klub detí, pri **19** školách (vrátane súkromnej) bolo zriadené centrum špeciálnopedagogického poradenstva. V kontrolovaných školách bolo **561** tried. Z celkového počtu **4 732** žiakov **49 %** tvorili žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia, **14 %** žiakov malo okrem mentálneho aj ďalšie postihnutie (sluchové, telesné, narušenú komunikačnú schopnosť, autizmus), temer **2 %** žiakov bolo oslobodených od povinnosti dochádzať do školy (tabuľka 1).

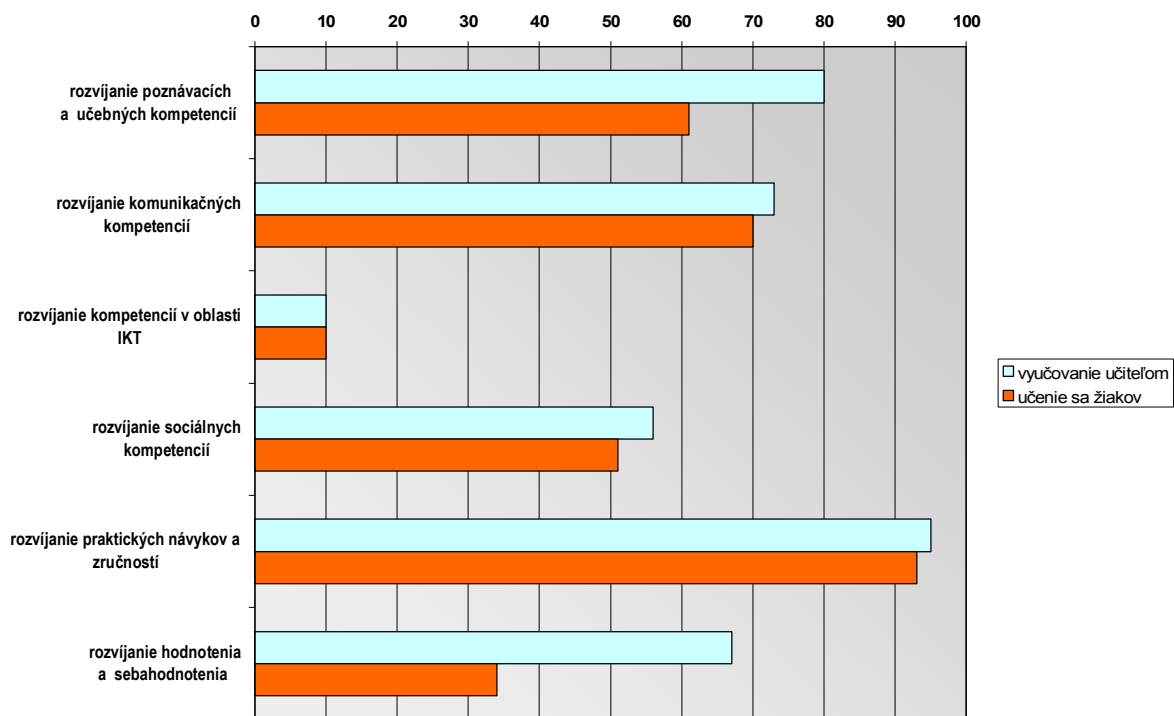
Tabuľka 1: Základné údaje

Kraj	Základné údaje							
	Počet							CŠPP
	ŠZŠ	Triedy	Žiaci			ŠKD	Škol. internát	
celkom			s viac. postih.	oslob. od doch.				
Bratislavský	7	66	516	152	12	5	0	5
Trnavský	7	73	553	87	10	3	1	2
Trenčiansky	2	24	123	5	3	2	0	0
Nitriansky	7	46	407	92	6	5	2	3
Žilinský	5	63	487	102	0	0	3	4
Banskobystrický	14	154	1 272	130	39	14	2	3
Prešovský	6	78	786	71	10	2	1	2
Košický	3	57	588	10	2	0	0	0
SR	51	561	4 732	649	82	31	9	19

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa

V súlade s novým školským zákonom, ktorý nariadil školám povinnosť rozvíjať kľúčové kompetencie žiakov, sa pri pozorovaní vyučovania školskí inšpektori sústredili na rozvíjanie poznávacích, učebných, komunikačných a sociálnych spôsobilostí, rozvíjanie kompetencií v oblasti informačných a komunikačných technológií (IKT), rozvíjanie praktických návykov a zručností, hodnotenia a sebahodnotenia. Rozvoj osobnosti žiakov, ich kľúčových kompetencií, vedenie ku kompenzácii ich obmedzení sa v ŠZŠ uskutočňovali na úrovni, ktorá bola pre žiakov s mentálnym postihnutím dosiahnuteľná. Najväčší dôraz sa kládol na osvojovanie praktických návykov a zručností, najmenší na rozvíjanie spôsobilostí v oblasti digitálnej gramotnosti. Úsilie učiteľov zväčša nachádzalo odozvu v snahe a výsledkoch žiakov, k značným rozdielom prišlo v oblasti rozvíjania hodnotenia a sebahodnotenia žiakov. Rozvíjanie kompetencií učiteľom a jeho vplyv na učenie sa žiakov znázorňuje graf 1.

Graf 1: Rozvíjanie kľúčových kompetencií

Školskí inšpektori uskutočnili celkove **649** hospitácií, z toho **239** na 1. stupni, **410** na 2. stupni. V súkromnej škole sa vykonalo **11** hospitácií. Výber hospitovaných predmetov závisel od počtu žiakov v triedach. Nepomer medzi počtom hospitácií na 1. a 2. stupni spôsobil klesajúci počet tried aj žiakov na 1. stupni škôl pre žiakov so ŠVVP. Hospitácie sa uskutočnili prevažne vo variante A (žiaci s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia), niektoré aj vo variante B (žiaci so stredným stupňom mentálneho postihnutia). Najviac hospitácií sa uskutočnilo v slovenskom jazyku a literatúre, matematike a v pracovnom vyučovaní.

Na **1. stupni** v predmete *slovenský jazyk a literatúra* sa uskutočnili hospitácie v zložkách čítanie, písanie, vecné učenie, prvky hudobnej výchovy, prvky výtvarnej výchovy, gramatika a sloh. Na všetkých vyučovacích hodinách učitelia zabezpečili osvojenie učiva v súlade s učebnými osnovami a požiadavkami individuálneho vzdelávacieho programu (IVP), k jednotlivým žiakom pristupovali podľa ich špeciálnych edukačných potrieb. Poznatky sprístupňovali zrozumiteľne, využívali motivačné slovné hodnotenie. Metódy, formy a postupy diferencovali vzhľadom k viacerým ročníkom v triedach. Pri žiakoch s ťažším postihnutím využili pomoc asistentov učiteľa. Striedaním činností s relaxačnými chvíľkami odstraňovali dočasnú nepozornosť a únavu žiakov. Sústreďovali sa na základné učivo, tvorivo využívali názorné pomôcky. Žiaci nižších ročníkov a žiaci vzdelávaní vo variante B boli nesamostatní, na otázky odpovedali často jednoslovné a jednoduchými vetami, pracovali vlastným tempom. Malá časť žiakov 4. ročníka dokázala pomocou učiteľov zhodnotiť výsledky svojej a spolužiakovej práce. Žiaci boli aktívni, mali o učivo záujem, dokázali riešiť úlohy v stanovenom čase, predovšetkým v 4. ročníku. Chápali čítaný text, ťažkosť im spôsobovala formulácia viet pri prezentovaní poznatkov a zručností, spisovná výslovnosť a samostatné navrhovanie riešenia úloh. Ucelené myšlienky s vyjadrením vlastných postojov k dosiahnutým výsledkom vedeli formulovať iba niektorí jednotlivci. Žiaci neboli vedení k získavaniu informácií z iných zdrojov okrem učebnice. Zlepšenie si vyžaduje aj zadávanie úloh na tvorivé myslenie, úloh s využitím IKT, jednostrannosť komunikácie učiteľov smerom

k žiakom bez možnosti práce vo dvojiciach alebo skupinách, jasné a zrozumiteľné formulovanie cieľov vyučovania a uplatňovanie súhrnného hodnotenia.

Hospitácie na *slovenskom jazyku a slovenskej literatúre* sa realizovali v Trnavskom kraji v školách s vyučovacím jazykom maďarským. Učítelia vzbudzovali a udržiavali stály záujem žiakov o učenie zážitkovou formou učenia, striedali živšie a pokojnejšie časti hodiny (zaradovanie spevu, pohybových hier, recitácie), zadávali žiakom diferencované úlohy. Podporovali praktickú aplikáciu poznatkov, viedli žiakov k dodržiavaniu správnych postupov pri práci, využívali spätnú väzbu. Verbálnu komunikáciu v slovenskom jazyku dopĺňal maďarský preklad. I keď odpovede žiakov neboli vždy presné, učítelia ich vhodne korigovali. Kládli dôraz na správnu výslovnosť a porozumenie obsahu textu. Žiaci sa učili spamäti krátke texty a reprodukovali ich. Pri overovaní vedomostí vyučujúci zohľadňovali postihnutie žiakov, ich akceptujúci a empatický prístup a vytváranie príležitostí na prezentáciu poznatkov vplývali na rozvoj sebadôvery žiakov. Priebežné neformálne hodnotenie podporovalo priaznivú atmosféru hodín. Absencia úloh vyžadujúcich tvorivé alebo divergentné riešenia, úloh na získavanie informácií z rôznych zdrojov alebo prostredníctvom počítačov neumožňovala rozvoj samostatnosti žiakov a ich komunikačných kompetencií. Obmedzená slovná zásoba žiakov nevytvárala dostatočný priestor na vyjadrovanie ich názorov. V malej miere sa využila práca vo dvojiciach, chýbali úlohy podporujúce vzájomnú spoluprácu a pomoc. Absentovalo podnecovanie žiakov k sebahodnoteniu.

Jasne a zreteľne oboznamovali učítelia žiakov s cieľmi vyučovania v *matematike* (v počtoch vo variante B). Veľkou mierou názornosti, zaradovaním didaktických hier a relaxačných chvíľok pozitívne motivovali žiakov k učeniu. V triedach, v ktorých boli žiaci z viacerých ročníkov a s viacnásobným postihnutím, prevažovala individuálna práca s nimi s aktívnou účasťou asistenta učiteľa. Zaradovali cvičenia s využitím obrázkového materiálu a skúseností zo života, robili obmeny cvičení. Primerane upravovali obsah vzdelávania, priamu prácu striedali s nepriamou, premyslene využívali časový fond. Správnosť výsledkov i plnenie cieľov priebežne kontrolovali. Vytvorili výrazne pozitívnu atmosféru vyučovania. V malej miere využívali klasifikáciu, aj možnosti, ktoré poskytujú vhodné edukačné programy. Učivo sprístupňovali zrozumiteľným spôsobom s dôrazom na jeho osvojenie, porozumenie a praktické použitie. Podmienky na získavanie informácií z rôznych zdrojov a využitie IKT nevytvorili. Žiaci mali záujem o osvojovanie vedomostí a dianie na vyučovaní, vedeli písomne riešiť úlohy, správne odpovedať na jednoduché otázky, zväčša jednoslovné, vecne správne, problémom bolo používanie odbornej terminológie. Neboli schopní samostatne navrhovať riešenia úloh, tvoriť závery na základe zistení. Vedomosti prezentovali písomne pri tabuli, samostatnou prácou v pracovných listoch, ústnymi odpoveďami. Využívali kalkulačku a učiteľmi zhotovené názorné pomôcky. Pri práci im chýbala sebaistota, nápaditosť pri prezentovaní vedomostí a vyjadrovaní názorov na dianie na hodinách. Ak dostali príležitosť, dokázali pracovať vo dvojiciach. Výsledky svojej činnosti vedela zhodnotiť iba malá časť žiakov, v sebahodnotení boli málo objektívni.

Zrozumiteľne a vlúdne oboznamovali učítelia žiakov s pracovnými postupmi a pracovným materiálom na *pracovnom vyučovaní* (pracovnej výchove vo variante B), viedli ich k pracovnej disciplíne, bezpečnému zaobchádzaniu s nástrojmi, rozvíjali ich estetické cítenie. Precvičovali jemnú motoriku, presnosť, pozornosť a trpezlivosť žiakov, poukazovali na spôsoby prekonávania možných problémov. Pozitívna atmosféra umocnená relaxačnou hudbou zvyšovala záujem žiakov. Hodnotenie žiakov učiteľmi bolo motivujúce, zväčša slovné, žiaci svoje pracovné výsledky a prácu spolužiakov vzhľadom na postihnutie nehodnotili. Asistenti učiteľa napomáhali žiakom zvládnuť praktické úlohy. Využívala sa spätná väzba, väčšinou primeraná korekcia nedostatkov v práci žiakov. Žiaci boli aktívni a pracovití, vedeli používať pomôcky a pracovné nástroje, pracovať v skupine a vzájomne si pomáhať. O vyučovanie prejavovali záujem. Úlohy a otázky kladené žiakom obsahovali aj

prvky tvorivosti, žiaci ich väčšinou zvládli. Pracovné postupy boli vhodne rozdelené do jednotlivých krokov, čo umožňovalo väčšine žiakov dokončiť výrobok, ale na kvalitatívne rozdielnej úrovni. Nedokázali samostatne postupovať pri práci, neboli vytrvalí, nepostrehli logické súvislosti a nespojili konkrétnu činnosť s praxou. Žiaci z variantu B, napriek sústavnému povzbudzovaniu, zohľadňovaniu individuálnych potrieb a zaraďovaniu častých relaxačných chvíľok, prejavili o učenie nízky záujem. Nedostatkom bolo, že žiaci nemali možnosť zhotoviť výrobok podľa jednoduchého návodu, nepoznali jeho praktické využitie, vždy sa nedodržiavali psychohygienické požiadavky, relaxačné prestávky neplnili svoj účel a nerozvíjal sa rečový prejav žiakov.

Vo **výchovných predmetoch** na hodinách **hudobnej výchovy** pedagógovia rozvíjali hudobné skúsenosti, zručností, zážitky, podporovali hudobnosť žiakov, ich záujem o hudbu v priaznivej atmosfére. Chýbalo využitie hudby na rozvíjanie tvorivého myslenia, prispôsobenie učiva možnostiam žiakov, dodržiavanie psychohygieny, hodnotenie, podnecovanie žiakov k prezentovaniu vlastných výkonov a rozvíjanie ich sociálnych kompetencií. Pri pohybových činnostiach na **telesnej výchove** vyučujúci dôsledne dodržiavali správnosť postupov a pravidiel bezpečnosti. Učivo sprístupňovali prostredníctvom názorných ukážok, indisponovanosť jednotlivcov zohľadňovali individuálne, prispôbovaním cvičebného tempa. Nedostatky pri pohybových aktivitách neodstraňovali, činnosť žiakov priebežne slovne hodnotili. Žiaci plnili úlohy prevažne správne, vedeli cvičiť vo dvojiciach a v skupinách, vzájomne si pomáhať.

Cieľ vyučovacej hodiny **individuálna logopedická starostlivosť** bol v súlade s IVP, vyučujúci ho žiakom vopred oznámili. Pracovali so žiakmi jednotlivo, ojedinele vo dvojiciach, čím zabezpečili individuálny prístup, rešpektovanie ich pracovného tempa. Aplikovali vhodné špeciálnopedagogické metódy a zásady, účelne využívali mnohoraké učebné pomôcky, didaktickú techniku a IKT. Pri nácviku spájali predstavy žiakov s konkrétnymi predmetmi a javmi. Použili verbálnu aj neverbálnu komunikáciu, spätnú väzbu. V priebehu logopedickej intervencie žiakov neustále motivovali slovnou pochvalou. Vytvorili im dostatočný priestor na sebahodnotenie a posúdenie úspechov v učení. Žiaci boli aktívni, spolupracovali s vyučujúcimi, mali o činnosť záujem, vedeli sa vyjadrovať, komunikovať a prezentovať primerane postihnutiu. Svoje úspechy zvyčajne nadhodnocovali.

Pri vyučovaní **slovenského jazyka a literatúry** na **2. stupni** v zložkách čítanie, písanie, gramatika a sloh možnosti, druh a stupeň postihnutia žiakov viditeľne podmieňovali výber metód, foriem a postupov, obsah vzdelávania a rozvoj kompetencií žiakov. Učiteľia kládli dôraz na upevňovanie čitateľských zručností, zmierňovali rečové nedostatky žiakov vyplývajúce z postihnutia, rozširovali ich slovnú zásobu. Učivo podávali v logickom slede, zrozumiteľne, s využitím praktických cvičení. Osobitnú pozornosť venovali nácviku pravopisu a úhladnosti písomného prejavu. V menšej miere učili žiakov vyhľadávať informácie z ďalších zdrojov (mapy, letáky, tlačivá...). Vedomosti a zručnosti žiakov hodnotili citlivo, prevažne slovne. Iba ojedinele zaraďovali relaxačné prestávky. V triedach vytvárali pozitívnu atmosféru, rušivé momenty vhodne korigovali. Na niektorých hodinách si zadania úloh, ktoré žiaci spracovávali, vyžadovali tvorivý prístup, mali divergentné riešenia a poskytovali príležitosť na prejavenie hodnotových a emocionálnych postojov. Učebné pomôcky učiteľia prevažne využívali, nie vždy účelne a efektívne, žiaci nedisponovali kompenzačnými pomôckami, aj keď ich použitie bolo niekedy potrebné. Didaktickú techniku a IKT využívali málo. Sústavným povzbudzovaním a vhodnou motiváciou sa im darilo udržať záujem žiakov o učenie. Podmienky na vzájomnú komunikáciu a spoluprácu vo dvojiciach alebo skupinách boli zriedkavé, u žiakov sa očakávané výsledky nedostavili. Zrozumiteľný spôsob sprístupňovania poznatkov sa odzrkadlil vo vecne správnych odpovediach žiakov. Väčšina riešila úlohy samostatne, na otázky odpovedali zrozumiteľne, vyjadrovali sa celými vetami. O vyučovanie mali záujem, dokázali sa zapojiť do rozhovoru. Obsah prečítaného

a počutého textu chápali. Mali slabšie osvojené schopnosti vzájomne si radiť a klásť pomocné otázky. Zovšeobecnenia a úsudky tvorili iba ojedinele. Niektorí dokázali objektívne zhodnotiť svoje výkony a prácu spolužiakov, sebahodnotenie absentovalo u žiakov vo variante B.

Učitelia zabezpečili osvojovanie poznatkov z **matematiky** v súlade s požiadavkami učebných osnov, realizovali priebežnú spätnú väzbu zisťovaním úrovne pochopenia učiva. Ciele neboli vždy jasne formulované. V maximálnej miere sa uplatňoval individuálny prístup, diferenciacia matematických úloh s rešpektovaním individuálnych predpokladov žiakov. Zvolené metódy a postupy umožňovali prekonávať zdravotné znevýhodnenie. Žiaci si väčšinou mali možnosť vytvárať matematické predstavy, menej dostávali úlohy na rozvoj vyšších psychických funkcií a divergentného myslenia. Omyly žiakov v matematických postupoch sa využili na vysvetlenie, upevňovanie a zautomatizovanie správnych postupov. Úlohy na opakovanie učiva žiakom nerobili problémy, získavanie dát z rôznych zdrojov zväčša zvládli. Niekedy si žiaci len mechanicky precvičovali základné matematické úkony. Boli vedení k vyjadrovaniu a čítaniu s porozumením. Málo príležitostí mali na vzájomnú komunikáciu, úlohy vyžadujúce vzájomnú pomoc a spoluprácu skoro vôbec neriešili. Účelne sa používali učebné pomôcky. IKT využili v rámci matematickej rozcvičky, pri opakovaní osvojeného učiva, tvorbe poznámok do zošitov a kontrole samostatnej práce. Žiaci väčšinou samostatne zvládli obsluhu počítača. Výkony žiakov hodnotili učitelia slovným motivačným povzbudením, klasifikáciu realizovali na konci vyučovacej hodiny. Menej boli žiaci podnecovaní na sebahodnotenie svojich výkonov, ich ojedinelé vyjadrenia boli väčšinou jednoslovné a málo konkrétne. Zriedkakedy sa využili relaxačné prestávky. Atmosféra vyučovania bola priateľská, prevládal vzájomný rešpekt.

Na vyučovacích hodinách **vlastivedy** vyučujúci oboznamovali žiakov s učivom primeranými metódami a formami práce, s dôrazom na praktické využitie v každodennom živote. Dávali im dostatok príležitostí na pozorovanie, orientáciu v čase, vyjadrovanie vlastných názorov, vzájomnú komunikáciu, získavanie informácií z viacerých zdrojov. Zadávaním otázok a úloh vyžadujúcich vlastné postupy riešenia rozvíjali poznávacie a učebné spôsobilosti, podporovali aktívnu myšlienkovú činnosť. Zaradovali skupinovú prácu, situačné hry, využívali učebné pomôcky a výpočtovú techniku. Žiaci boli aktívni, prezentovali osvojené poznatky, správne postupovali pri práci s počítačom, hodnotili výsledky svojej a skupinovej činnosti. Preferovalo sa rozvíjanie poznávacích schopností žiakov na úkor rešpektovania psychohygienických potrieb, pozornosť si vyžaduje vedenie jednotlivcov k schopnosti samostatne si zapisovať závery pozorovania formou stručných poznámok do zošitov.

Ciele vyučovania **prírodopisu** stanovili učitelia v súlade s učebnými osnovami, plnenie overovali prostredníctvom spätnej väzby. Metódy, formy a postupy práce volili s ohľadom na možnosti žiakov, primerane k výške intelektu. Rešpektovaním psychohygienických potrieb, individuálneho učebného a pracovného tempa žiakov udržiavali ich pozornosť a záujem o učenie. Zrozumiteľne sprístupňovali učivo, účelnosť a nápaditosť učebných pomôcok podporovala vytváranie konkrétnych názorných predstáv. Otázkami a zadávanými úlohami ich orientovali na porozumenie a praktickú aplikáciu vedomostí. Konfrontácia chybných odpovedí s názornými pomôckami, s reálnym životom, skúsenosťami umožňovala žiakom nájsť správne závery. Prostredníctvom vyhľadávania informácií z rôznych zdrojov a pri práci s textom a čítaní s porozumením si žiaci rozvíjali komunikačné kompetencie a slovnú zásobu. Mali nadštandardnú možnosť vyjadrovať svoje názory, prejavovať hodnotové postoje. Pedagógovia ich podnecovali k prezentovaniu poznatkov a výsledkov činností. Zadávali úlohy vyžadujúce využitie IKT. Chýbala diferenciacia úloh pre žiakov s rôznou úrovňou intelektu, žiaci mali menej možností preukázať personálne a sociálne kompetencie v tímovej práci, ojedinele boli vedení k hodnoteniu a sebahodnoteniu.

Ciele a obsah vzdelávania na **pracovnom vyučovaní** (pracovnej výchove vo variante B) boli jasne formulované, využívali sa vhodné metódy, prostriedky a postupy v súlade s učebnými osnovami. Osvojovanie pracovných úkonov sa overovalo spätnou väzbou. Vyučovacie hodiny sa väčšinou realizovali v špeciálnej učebni (dielňa, cvičná kuchynka), menej v triedach, s prísne dodržiavanou bezpečnosťou pri práci. Učebné pomôcky a vzorové modely výrobkov sa účelne využívali. Učitelia volili primerané metódy, postupy a formy učebnej činnosti, žiakom dovolili pracovať vlastným tempom. Rešpektovali rozdiely v pracovných zručnostiach jednotlivcov. Adekvátne vysvetľovali pracovné postupy a prácu s materiálom s dôrazom na vytváranie správnych predstáv žiakov o praktických činnostiach. Chybné postupy žiakov korigovali. Menej sa využili úlohy vyžadujúce tvorivé riešenia. Žiaci neboli dostatočne vedení k ústnemu vyjadrovaniu, menej komunikovali vo dvojiciach alebo skupinách, zadávalo sa im málo úloh vyžadujúcich vzájomnú spoluprácu a pomoc. IKT sa použili ojedinele. Vyučujúci adekvátne korigovali spontánne prejavy žiakov. Vhodne využili priebežné a súhrnné hodnotenie pracovných výkonov žiakov, podnecovali ich k sebahodnoteniu. Vytvárali pozitívnu atmosféru, ojedinele aj neformálnym prístupom. Žiaci prejavovali o učenie výrazný záujem. Väčšinou vedeli používať správne postupy pracovných činností, samostatne pracovať a aplikovať praktické vedomosti, používať pracovné pomôcky. Pravidlá bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci poznali a dodržiavali. Väčšina poznala kritériá hodnotenia v predmete, ale objektívne hodnotenie výsledkov svojej práce a spolužiakov im robilo ťažkosť.

Vo **výchovných predmetoch**, v rámci vyučovania **hudobnej výchovy** predkladali tvorivé a hravé úlohy, podporovali praktickú aplikáciu poznatkov. Žiaci prejavovali zreteľný záujem o spev. Správne a samostatne plnili úlohy, prezentovali a prakticky aplikovali osvojené vedomosti, rozumeli textom piesní. Iba menšina žiakov dokázala pracovať vo dvojiciach alebo v skupinách. Na **výtvarnej výchove** pedagógovia viedli žiakov k schopnosti výtvarne sa vyjadriť a dokončiť úlohy. Vytvárali im priestor na prezentáciu výtvarných prác a sebahodnotenie. Relaxačné prestávky prispeli k oživeniu činnosti. Žiaci prejavovali záujem, správne reagovali na podnety, väčšinou boli nápadití, vyjadrovali sa zrozumiteľne a vecne k vykonávanej činnosti. Na hodinách **telesnej výchovy** volili učitelia metódy práce vzhľadom na psychomotorické osobitosti žiakov, účelne využívali učebné pomôcky, pomoc ďalšieho pedagóga. Korigovali chybné postupy pri cvičení, dbali na dodržiavanie bezpečnosti. Chýbalo diferencovanie úloh a činností primerane pohybovému potenciálu žiakov. Fyzickú záťaž striedali s relaxačnými cvičeniami. Zrozumiteľný spôsob vysvetľovania postupov pri cvičení a herných činnostiach, osobný príklad učiteliek a terminologicky jasné pokyny podporovali praktickú aplikáciu učiva. Vyučujúci umožňovali žiakom prejavovať emocionálne postoje pri hre a súťažiach, sebadôveru podporovali častou motivujúcou pochvalou. Žiaci mali osvojené základné pohybové zručnosti, vedeli ich prezentovať a aplikovať, používali správne pohybové techniky. Dokázali komunikovať a kooperovať pri cvičení vo dvojiciach a skupinách. Tretina vedela zhodnotiť výkony svoje a spolužiakov, viac ako polovica sa vyjadrovala s použitím odbornej terminológie predmetu.

Iné zistenia

V **73 %** škôl mali v triedach **spojené ročníky**. V jednej triede boli žiaci 1. aj 2. stupňa, aj zo šiestich rôznych ročníkov naraz, nielen z jedného vzdelávacieho variantu, čo malo negatívny dopad na organizáciu vyučovania, prípravu učiteľa na vyučovaciu hodinu a vypracovanie príslušnej dokumentácie.

Z dokumentácie školy sa zistil veľký rozdiel v počte žiakov prijatých do školy a skutočne prítomných na vyučovaní. Podľa vyjadrenia riaditeľov a učiteľov škôl, detskí lekári žiakom často aj dodatočne vystavili potrebný doklad. Žiaci mali minimálnu snahu a motiváciu

pravidelne navštevovať školu, **nepravidelná školská dochádzka** mala negatívny vplyv na dosahované školské výsledky.

Záver

Uplatňovanie pedagogických zásad na väčšine vyučovacích hodín sa prejavilo v jasnej a zrozumiteľnej formulácii cieľov, osvojovaní učiva podľa učebných osnov a požiadaviek individuálneho vzdelávacieho programu, v spätnej väzbe. Učitelia účelne využívali učebné pomôcky a didaktickú techniku. Volili špeciálne metódy, formy a postupy vzdelávania, snažili sa zmierniť postihnutie, viacnásobné postihnutie a z neho vyplývajúce edukačné nedostatky. Na 61 % hodín prispôbovali obsah vzdelávania možnostiam žiakov, ich návyky a zručnosti rozvíjali primerane k druhu a stupňu postihnutia. Na 74 % hodín zaradovali vyučujúci relaxačné prestávky. Kompenzačné pomôcky využili na 9 %, pomoc asistenta učiteľa na 8 % vyučovacích hodín. Uplatňovali individuálny prístup, často diferencovali úlohy a činnosti primerane rozdielnym vzdelávacím potrebám žiakov, rešpektovali ich individuálne pracovné tempo. Učivo sprístupňovali zrozumiteľne na 97 % hodín, dávali dôraz na vytváranie predstáv a postupov praktických činností. Kladením otázok, predkladaním úloh na porozumenie a tvorivosť, podporovali praktické činnosti k učebnej téme. Žiaci prejavovali o učenie záujem, väčšinou odpovedali na otázky správne, používali správny postup pri praktických činnostiach a vedeli využiť znalosti, ktoré si osvojili. Slabšia bola schopnosť samostatne navrhnúť riešenie úlohy, tvoriť závery a byť tvoriví, čo vyplývalo z mentálneho postihnutia. Učitelia viedli svojich žiakov k aktívnemu ústnemu a písomnému vyjadrovaniu, čítaniu s porozumením a vysvetľovaniu obsahu. Na 74 % hodín ich podnecovali na vyjadrenie názorov a skúseností, ale len na 42 % hodín mohli žiaci získavať informácie z rôznych zdrojov. Rozvinuté dorozumievacie schopnosti malo 86 % žiakov, dokázali sa vyjadrovať ústne aj písomne, chápať obsah textu v akejkoľvek podobe. Použitie informácie však dokázalo iba 35 % žiakov. Najväčším nedostatkom bolo veľmi zriedkavé využitie informačných a komunikačných technológií. Ak žiaci dostali príležitosť, vedeli s počítačmi pracovať. Na 83 % hospitovaných hodín vytvárali učitelia žiakom príležitosť na vytváranie a prejavovanie hodnotových, či emocionálnych postojov, no nedostatočne podporovali vzájomnú komunikáciu vo dvojiciach, skupinách a poverovali ich úlohami vyžadujúcimi vzájomnú spoluprácu a pomoc. Títo žiaci zväčša vedeli vyjadriť svoj názor, stanovisko a skúsenosť, pracovať v páre alebo v kolektíve, navzájom si radiť a pomáhať. K najvýraznejším prednostiam vyučovania patrilo rozvíjanie praktických návykov a zručností žiakov. Pedagógovia ich viedli k správnym pracovným postupom, k dodržiavaniu pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia, ku kvalitnému spracovaniu úloh a ich dokončeniu. Umožňovali im pritom používať učebné pomôcky, menej kompenzačné. Najväčším úspechom žiakov boli veľmi dobre osvojené praktické návyky a zručnosti. Poznali spôsoby práce, dodržiavali bezpečnostné pravidlá, vedeli používať pomôcky, nástroje, rozpracovať a dokončiť úlohu. Pri overovaní znalostí a zručností väčšina učiteľov zohľadňovala postihnutie, viedla žiakov k prezentovaniu poznatkov alebo výsledkov činnosti. Podľa príslušných metodických pokynov na hodnotenie a klasifikáciu, primerane požiadavkám v individuálnom vzdelávacom programe, s oboznámením žiakov na začiatku praktickej činnosti s kritériami hodnotenia, hodnotilo len 32 % učiteľov. Počas hospitácie klasifikovalo len 37 % učiteľov, väčšinou využívali slovné hodnotenie ako motiváciu k pokroku žiakov. Podnecovali ich na hodnotenie vlastných výkonov a pokrok v učení na 57 % vyučovacích hodín. Žiaci dokázali prezentovať svoje poznatky a zručnosti. Hodnotiace a sebahodnotiace zručnosti boli nízke. Iba 24 % poznalo kritériá hodnotenia, 39 % vedelo zhodnotiť výsledky svojej, spolužiakovej alebo skupinovej činnosti. Najsilnejšou črtou vyučovania bolo vytváranie priaznivej atmosféry v triede – rešpektovanie

správania a vyjadrovania žiakov, posilňovanie ich sebadôvery, podporovanie úcty medzi nimi.

Výrazne pozitívne zistenia

- priaznivá atmosféra na vyučovaní
- zohľadňovanie osobitných vzdelávacích potrieb jednotlivcov
- rozvíjanie praktických návykov a zručností žiakov a jeho výsledky
- záujem žiakov o učenie

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- využívanie informačných a komunikačných technológií vo výchovno-vzdelávacom procese
- zaraďovanie kooperatívneho vyučovania
- rozvíjanie sebahodnotenia žiakov
- hodnotenie klasifikáciou
- zaraďovanie relaxačných prestávok
- používanie kompenzačných pomôcok, najmä pre žiakov s viacnásobným postihnutím

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Na základe inšpekčných zistení uplatnila Štátna školská inšpekcia voči kontrolovanému subjektu v 1 kraji **2 opatrenia** na zabezpečenie zosúladenia počtu žiakov v triedach s právnym predpisom.

Školám v 4 krajoch uložila **29 odporúčaní** na odstránenie nedostatkov zistených pri inšpekciách, týkajúcich sa materiálno-technických podmienok v oblasti využívania IKT, uplatňovania špeciálnopedagogických zásad vzdelávania žiakov s viacnásobným postihnutím, rozvíjania sociálnych a hodnotiacich kompetencií žiakov, využívania progresívnych metód, didaktickej techniky a zamerania hospitačnej činnosti na využívanie progresívnych metód a IKT vo výchovno-vzdelávacom procese, zaraďovania relaxačných prestávok, rozvoja samostatnosti, diferenciacie úloh podľa individuálnych schopností a potrieb žiakov, zadávania úloh s tvorivým a divergentným riešením, úloh na získavanie dát a informácií z iných zdrojov, úloh so zameraním na prácu vo dvojiciach a v skupinách a na skvalitňovanie verbálneho prejavu žiakov.

V 1 kraji písomne **upozornila zriaďovateľa** na nedostatky zistené pri inšpekčnej činnosti v 2 kontrolovaných subjektoch, tiež na porušenie právnych predpisov, ktorých riešenie je v jeho pôsobnosti.

Odporúčania a podnety

Ministerstvu školstva SR

- Upraviť § 5 ods. 6 vyhlášky MŠ SR č.322/2008 Z. z. o špeciálnych školách tak, aby v jednej triede boli najviac tri ročníky.
- Prehodnotiť systém riešenia záškoláctva žiakov. Škola posieľa úradu práce, sociálnych vecí a rodiny údaje o dochádzke žiaka, finančný príspevok však dostanú všetci oprávnení, aj ak majú neospravedlnenú absenciu na vyučovaní.

Metodicko-pedagogickému centru

- Pripraviť vzdelávanie učiteľov základných škôl pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v oblasti: tvorby školských vzdelávacích programov, rozvíjania jednotlivých kompetencií žiakov, uplatňovania inovačných metód a foriem vyučovania, práce s novými aplikačnými softvérmi.

Zriaďovateľom

- Zriaďovať miesta asistentov učiteľa a školských psychologov v školách vzdelávajúcich žiakov so zdravotným znevýhodnením a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.
- Poskytovať špeciálnym školám pomoc pri zriaďovaní odborných učební a telocviční.

Riaditeľom škôl

- Využívať vo väčšej miere možnosť zriaďovať triedy prípravného ročníka v špeciálnych základných školách pre žiakov, ktorí k 1. septembru dosiahli fyzický vek 6 rokov, nedosiahli školskú spôsobilosť a nemajú predpoklad zvládnutia prvého ročníka základnej školy.
- Prijímať žiakov s viacnásobným postihnutím iba v prípade vopred zabezpečených personálnych, materiálno-technických a priestorových podmienok vzdelávania.
- Zefektívniť vnútorný systém kontroly hospitačnou činnosťou, zamerať ho na získavanie kompetencií žiakov v daných oblastiach v súlade so školským zákonom a na uplatňovanie inovačných metód a foriem vyučovania.
- Zaoberať sa v rámci činnosti metodických združení, predmetových komisií didaktickou a metodickou analýzou činnosti učiteľa, postupom tvorby vzdelávacích cieľov v nadväznosti na učenie sa žiaka.
- Zadávať žiakom počas vyučovania úlohy na využitie informačno-komunikačných technológií a úlohy podporujúce vzájomnú spoluprácu a pomoc.